

۴۶۷۸۵

دیوانی کوردی

(۱۷۸۲-۱۸۵۹ز)

ساغکردنه وهی:

محەممەد مستەفا

پیداچوونه وه وریکخستنه وهی:

م. ئاران

خانی

سرشناسه: مصطفی، محمد، ۱۷۸۲-۱۸۵۹ م.
عنوان و نام پدیدآور: دیوانی کوردی (۱۷۸۲-۱۸۵۹ ز) ساگردنه‌وه‌ی: محهمه‌د مسته‌فا/
پیداچوونه‌وه و ریک‌خستنه‌وه‌ی: م. ناران
مشخصات نشر: سه‌قز: خانی، ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری: ۲۹۹ ص ۱۳×۲۱ س.م.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۷۴-۲۳-۴
وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا
یادداشت: کردی.
موضوع: شعر کردی - عراق - قرن ۱۹ م.
موضوع: Kurdish - Iraq - 19th century
شناسه افزوده: محمد اسماعیل نژاد، ۱۳۶۰ - مصحح
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۸ ۶۳۲ م ۷۴۳ س/ PIR ۳۲۵۶
رده‌بندی دیوبی: ۹/۲۱ ف۸
شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۳۲۸۳۸

دیوانی کوردی

ساگردنه‌وه‌ی: محهمه‌د مسته‌فا
پیداچوونه‌وه و ریک‌خستنه‌وه‌ی: م. ناران
نۆره و سالی چاپ: یه‌که‌م ۱۳۹۸ ی هه‌تاوی
په‌رازیڼ: تومید موقه‌دده‌س
رووبه‌رگ: ته‌سرین کاکي
ده‌زگای چاپ: بلاوگه‌ی خانی
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۲۷۴-۲۳-۴
نرخ: ۵۰۰۰۰ تمهن (۷۰۰۰ دینار)

سه‌قز، مه‌یدانی هه‌لۆ، چاپه‌مه‌نی خانی، کتیب‌فرۆشی هونه‌ر و نه‌ندیشه
پیشه‌ندی: ۹۸۸۷۳۶۳۰۸۴۰۲+

www.kurdbook.ir

پیرست

- پیشه کی ۹
- ژینامه‌ی ماموستا کوردی ۱۱
- به‌شی کوردی ۱۷
- دلَم نایی که جیت ییَلَم برۆم بئ تو به دنیا دا ۱۸
- نه‌ی ه‌فیکان بین به خه‌نجه‌ر بمکوژن تئوه و خودا ۲۰
- حیره‌ت م‌مه‌سته چاوه؛ بۆ له‌گه‌ل من وا ده‌کا؟ ۲۲
- چاری ه‌سته‌ی وا دیاره‌ فیتنه‌یی به‌رپا ده‌کا ۲۴
- پۆحی نه‌ه‌ی زه‌ره‌ دائیم بۆیه‌ وا زاری ده‌کا ۲۶
- چیشتم نه‌م‌ر ره‌ره‌، مار و پۆحی شیرینم نه‌هات ۲۸
- به‌خ به‌خ! که چ م‌مه‌زه‌، نا‌خ‌له‌ ته‌دی شمشالت ۳۰
- موشتاقه‌ دلَم، له‌و ده‌مه‌ره‌ چو مه‌قامت ۳۳
- ته‌سخیری دلی کردم، حه‌مله‌ی سه‌فه‌ی موژگانته ۳۶
- تالانی سه‌ر و مالَم، چاوی ره‌شی نه‌ه‌نت ۳۹
- گرفتارم به‌ نازی چاوه‌کانی مه‌ست و فه‌سانته ۴۲
- شکاندی قیমে‌تی شه‌که‌هر، نه‌باتی لئوی شیرینته ۴۴
- کویر بوو دیدهم وه‌کوو به‌عقووب به‌خودای دیده‌که‌ بۆته ۴۶
- به‌ داوی زولف و دانه‌ی خالی سه‌ر پرووت ۴۸
- وا له‌کانی ساوه‌، وه‌ک گول تۆقه‌نئ کیز دینه‌ خوار ۵۰
- خه‌به‌رینکم بده‌نئ نه‌ه‌لی خه‌به‌ر! حه‌شه‌ مه‌گه‌ر؟ ۵۲
- قه‌وسی نه‌برۆ و موژته‌، تیر و که‌وانه‌ به‌ عومهر ۵۵
- دل له‌ میحنه‌ت که‌یله‌ نه‌ی پیری موغانی به‌زم‌ساز! ۵۷
- کوللی عاله‌م وا بوون سه‌رگه‌شته‌ و حه‌یرانی عه‌شق ۶۴

- ٦٦ تا که ی بکیشم نه ی سده ما ناهی دهر دناک؟!
- ٦٩ تا که ی نه م جهور و جه فایه ت چاو خوماره ی سوخمه نال
- ٧١ موتالای میسره عی
- ٧٣ جانا وهره نه م جه ژنه به قوریانی سهرت بم
- ٧٥ نه گهر مه یلت له دل دهر که م، غهرییی کویی دلبر بم
- ٧٧ عه زرم! نووری عهینه نیم! غهریم!
- ٨٠ عه زرم! باعسی عهیش و نیشاتم
- ٨٢ له شهرتی نه شی دهر حساری یارم
- ٨٤ عه زرم! واهه رویت، آلیگارم
- ٨٦ کنی ده لئی دلبر به - یله نه مرو، لالا دلبرم
- ٨٨ فهله ک! ره حمی به حاله ک به غایت دل پهریشانم
- ٩١ دل م که یله له میهنه تدا، رهوا، خو، له دامانم
- ٩٣ تا که دل مایی مه کو شه قهت له نامه م دینم
- ٩٥ ره فیقی کونجی میهنه ت عاجزن ههر سهو له نال م
- ٩٧ چاوه که م! خو من برینداری خه دهنگی چاوی و
- ٩٩ توشنه له ب تا که ی ره فیقی وه حشیانی بهر بکه م
- ١٠١ له یله که ی بی مه یله که ی مه حبویه که ی عه یاره که م
- ١٠٢ عه زیزا من نه سیری قامه تی نه وتوول نه مامیکم
- ١٠٤ ره فیقان! من نهوا رویم له لاتان
- ١٠٨ ناسیحی موشفیک و نه ی واعیزی ناشوفته دلان!
- ١١٢ نه ی دوری تاجی سهری شاهانی ثیقلمی جیهان
- ١١٤ چاو نه گهر یارای پروانینی نه بی، نه مرو به لان
- ١١٧ کوان ره فیقانی ته ریه ت دهر دی عه شقم چاره که ن؟
- ١١٩ من نهوا بو هه جوی پیریزن دل م که وته فرین
- ١٢١ تا که یار فیتنه ی جیهان بی؛ سهر و هوش و عه قل و دین

- ۱۲۳ نه هلی ته قوا لیره بۆ گەردش، نه گەر بوونه ههوین
 ۱۲۵ نهی حاریس! نه گەر دهو لهت و جاه و حه شه مت بوو
 ۱۲۸ وه فا گەر بێ له لای دلداری من بوو
 ۱۳۱ له ویرانهی دهروونم، شینه بێ تو
 ۱۳۳ دهروون زامدار و دل غه مگینه بێ تو
 ۱۳۵ ته نم یه ک پارچه یی دهنگینه بێ تو،
 ۱۳۶ شویی دلم هیناوه قوبان تاکی ده رکی تو
 ۱۳۸ له کونجی بیکه سیدا فهر دم نه مر و
 ۱۴۰ عاله ب با سا که ته سخیر کردووه نهی ماهروو
 ۱۴۲ شای نه دایه با دهی جووره نه مشه و؟
 ۱۴۴ له غه م شای دهرون مه عمووره نه مشه و
 ۱۴۶ ره فیکان دل نه میخت که یله نه مشه و
 ۱۴۸ نه ری یاران شهوی دهیجرانه اخو مه حشه ره نه مشه و
 ۱۵۰ سه دای سه متووری که نه م گه ره نه مشه و
 ۱۵۲ نه جهل یاران سه ری لی داوم نه مشه و
 ۱۵۴ زه مانى فیرقه تی یارانه نه مشه و
 ۱۶۰ لال بم نه گەر شه بیهى برۆی که م به ماهی
 ۱۶۳ ناغه گیانا! تو ده چی بۆ شار و من له م غور به ته
 ۱۶۵ سه دای کاروانی فیرقه ت دى ده لئین سه رقافله چی
 ۱۶۹ له دووری تووتیای خاکی قه ده مگات دیده بى نووره
 ۱۷۱ تا ره قیب حازره، بۆ من حه زه ره نه ک حه زه ره
 ۱۷۳ بۆ گه پانی ناشی دل فرمیسکی چاو ئاق دونگره
 ۱۷۶ به بهرگی خونچه ییدا، سه به زه پۆشه
 ۱۷۸ چاوه که م ده رحه ق به من به قسه ی به دی بى پیر مه که
 ۱۸۰ گه ردنم با ته وقى تو ی تیدا بى نازادی مه که

- ۱۸۳ گەر ده بى لوتفت بىي وهرنه جه فاكارى مه كه
 ۱۸۵ نه من كه وتوو مه ژير بارى خه مى دووريت و بارى كه
 ۱۸۷ نه واديسان، دلم ناماجى تيرى دلروبائيكه
 ۱۸۹ توخوا راستى بلئ! دلبر درهنگه
 ۱۹۱ سەيدى دل بووم و نه تو گرمت، ئارئ مەسەلە:
 ۱۹۳ لە نوورى لاميعى ته شتيكى راگرت و وتى: پروومە
 ۱۹۶ نهى موسولمانينه! نايئ يئم بلئن چيم کردووه؟
 ۱۹۸ لە قەبى سەلە، پاشا نيه، ناوى يەسووه
 ۲۰۱ (تارى كۆلەكەسەر سەفەحەى روخت تاتاريە)
 ۲۰۳ شۆرى سەجارم بە تارى بەزمەكەى شيرين نيه
 ۲۰۵ رەنگى گۆل جانان! رەكەتە خسارەكەت رەنگين نيه
 ۲۰۷ دەرۆى قورىان، رەفەقى رازى خەدا بىي
 ۲۰۹ نه واهرشى موحيبەت رادەخەدا يارال قەزا با بىي
 ۲۱۲ دل وە چاكە زامەكەى ناسورى نيرى تانە بىي
 ۲۱۴ كەى نه وە مەحبوبەيه؟ گەر بيووه و تەن راز نەبىي
 ۲۱۶ نه و سەر سەر بوچه دائيم پر لە عەشقى بار نەبىي
 ۲۱۸ كەوا دارايى، زەر كورتهك، كەمەرچين، جببە گەزارى
 ۲۲۱ لەپاش چەند وەعدە قەت جارى نەهاتى
 ۲۲۳ ئەمان! مردم عىلاجى، سا لە رېئى يىغەمبەرا جارى
 ۲۲۵ لاوى قەد لا ولاوى من گەر بىي بە ناز چاو هەلېرى
 ۲۲۷ دل گرفتار بوو ئەمن دەمگوت عىلاجى ناكړى
 ۲۲۹ شوخى دل نازارى يارى سەرسەرى!
 ۲۳۱ بو فرىبى عاشقان و جەزبى دل واهيرى
 ۲۳۳ مەگەر نالئى من هاتووه ته گوشى
 ۲۳۵ بە نه برۆ و خال و خەت خووبى، بە بالآ چوست و چالاكى

- ۲۳۷..... ناوی عه‌شق هه‌رگیز له دنیا‌دا نه‌بووبا، کاشکی
 ۲۳۹..... نیم‌نیگای دل‌به‌ری من، دل‌ده‌رفیتی به‌عه‌لی
 ۲۴۱..... دیسان وا‌هاته‌گه‌ردش چه‌رخ‌ی چاوی مه‌ست و فه‌تانی
 ۲۴۳..... روخت وه‌ک گول‌ته‌نت وه‌ک سیم‌له‌بت
 ۲۴۵..... براده‌را! بو‌چی وا‌بی شوین و شه‌رت و عه‌هد و په‌یمانی؟
 ۲۴۷..... عه‌جه‌ب ماوم، به‌گول‌بو‌باخی لیم‌وک‌ه‌ت ده‌پازیتی؟
 ۲۴۹..... له‌جینگه‌ی شیر‌کر‌و‌ژان و دل‌یرانی به‌به‌ی دویتی
 ۲۵۱..... شَيْبَتْنِي بِهَجْرِكَ وَاللَّهِ يَا صَبِي
 ۲۵۳..... تیر عه‌شق چاوه‌کانت وا‌له‌جه‌رگم کاریه
 ۲۵۴..... درک، عیب‌ته‌وشی به‌لایه‌ک بی، نه‌جانت قه‌ت نه‌بی
 ۲۵۵..... زو‌هو‌ور، توبه‌دمال هه‌موو عوش‌شاق، به‌سه‌تا‌که‌ی؟
 ۲۵۶..... چاوه‌که‌م بو‌چی له‌ئه‌ل عاشق نه‌وه‌ند ده‌عوا‌ده‌که‌ی؟
 ۲۵۸..... چ‌شایانم؟ که‌شام‌ماتوره‌ت دیدار بو‌نچه‌تایی
 ۲۵۹..... ساقی وه‌ره، بو‌خاتری دینه‌له‌سه‌ی هه‌ی
 ۲۶۱..... دل‌گرفتاری په‌ژاره‌ی هه‌ج‌ره‌بانانی ده‌ی
 ۲۶۳..... چاوه‌که‌م! زانیوته‌بو‌چی خه‌و‌له‌چاوه‌ما‌که‌ی؟
 ۲۶۵..... (سه‌یدی) مه‌زانان، (سه‌یدی) مه‌زان.....

۲۶۷..... بخش فارسی

- ۲۶۸..... عشق، صد بار جگر پاره‌کند، هجر چرا؟
 ۲۷۰..... آیه‌ی قرآن که جانا دلکش است
 ۲۷۱..... خو‌برویان سنندج لایق‌ند
 ۲۷۲..... خوشا پروانه‌ای سوزان، که وصل یار می‌بیند
 ۲۷۴..... ز کوه بیستون سینه، چون فریاد می‌کردم
 ۲۷۵..... عبد‌معبود به‌حق و چاکر فخر زمان

- ۲۷۶..... ای ز شیپور تو جهان پر شور
- ۲۷۹..... آن گدایان که خلق را ننگند
- ۲۸۳..... باز از آینه عکس پیدا شد
- ۲۸۷..... خیز جانا نوای دیگر زن
- ۲۹۰..... وقت قرب وصال می بینم
- ۲۹۴..... وقت عشق است و صبح موسم دی
- ۲۹۷..... ما پناه جهان بی پنهیم

پیشہ کی

نہیں زور بہی زانیاریہ سہرہ تابیہ کان لہ ناو تورہ کومہ لایہ تیہہ کاندہ بہ سانی و بہ گرفت و ہدہست دہ کہون، دنیا کان چرتر دہ بنہوہ و بہردہوام لہ نالوگ بردان، نریستہ تیمہش دہمبہدہم بہ خوماندا بچینہوہ و نہوہمان لہ بہر چرتر کہ نگرنتی کتینیکی کورت و پوخت زور ناساترہ بو خوینہر تا دور بہرد، نتیہ ۶۰۰ لاپہرہبی، ہلہبت نہوہ بہو مانایہ نیہہ تیمہ ہول و زہحمہتہ پیشہنان بسرینہوہ و لہ بہر چاوی نہ گرین۔ ییگومان بناغہی کارہ کہی ہمان لہ سہر زہحمہتہ کانی نہوان داناوہ و تا ہتا خومان بہ قہرزداریان ہرانین ہلا بہ پنی نالوگوری دنیا و دہوران، بچووک کردنہوہی دیوانہ کوردیہ کا و پونانیان بہ شیوہی نوی و ہک نہرکتیکی پیویست تماشہ دہ کہین و ہیہ دارین لہم ہواردا بتوانین ہہنگاوی ہہرچہند بچووک ہہلبگرین۔

ماموستا محہمہد مستہفا بو نہم دیوانہ و نیکی یہ گجار زور و گہورہی کیشاوہ و بہراستی بہ پروخساری نہم دیوانہرہ زہحمہتہ کانی نیوسہدہ زیاتری نہم ماموستا تیگوشہرہ دیارہ، بناغہی نہم کارہش، ساغکردنہوہ کانی بہریزیانہ و بی حاشا لی کردن ہاتووین دہکانان بو تیرہ گواستوتہوہ، زور بہی غہزہلہ کان و ہکوو خویان نووسراوہ و ہوہ و پہراویز و ژیرنووسی لی ہہلاویردراوہ، زور بہ کورتی و کہمی مہر نہو جینیانہی بہ پیویست زانرابی دہنا ژیرنووسی بو دانہنراوہ، نہوہش لہ بہر نہوہ ہوہ کہ خوینہر خوی بہرہو پرووی دہقہ کان بیتہوہ و بہو کہرہستانہی بہردہستی و ہک پیژمیر و موبایل و تورہ کومہ لایہ تیہہ کان گیروگرفتہی خوی بو مانا چارہسہر بکات و تا رادہیہ کیش نہو و ہدواوی

بابەتەکان بکەویت و بۆخۆی ماناکانیان لێک بداتەوه. بگەرێ و ئەگەر
 کرا ئەویش شتێک لەو بەرکۆلەیی تێمە زیاد بکات تا بە هەموومان بتوانین
 دەقی دروستتر و شیاوتر پێشکەشی کتێبخانە و کۆمەڵگای کوردی
 بکەین. لە هەندێک شوێندا نەبێ وشەکان نەگۆرەدراون، ئەگەر
 گۆرینیکیش لە نارادا بووبێ ناماژەیی پێ کراوه و زۆر بە هیواشی و بەپێی
 دەقی نوسخەکان بووه. زاراوەکان و مانای وشەکان زۆر کەم لێک
 دراوە، تەوه تا هەروا کە گوتم خۆتەر بۆخۆی عەودالیان ییت. لەبەر
 پێویستی بۆ هۆگران و نووسەرانی لاویش کێشی شێعرەکان دیاری کراوه
 تا بزانی فۆرەمەم شێعرانە چینی و شاعیر لە خۆیەوه وشەیی ریز
 نەکردرە، ناخووە هەندێ رێسا و یاسای بۆ ئەم کارە لەبەر چاوە گرتووه.
 بەلام بۆ ئەوەی شێعرەکان ناماژەیی پێ کراوه تا هەم لێ تێ گەیشتنە کە
 ئاسان بیتەوه و هەم بە یێژووی کارەکان بزانی. ئەو شوێنەیی زانییتم
 لە چاپی پێشوو داوە و نۆی ساکاو ئەگەر نوسخەکان رێیان پێدا بێتم ئەوه
 دروستە کە بێم نووسیوه و ناخوای ساغکردنەوهی وەزنە کە لە ژێرەوه
 ناماژەم بۆ کردووه کە لە سەرچاوەکان سەرەکی (س.س) و اتا خودی
 دیوانە کەیی ساغکراوهی محەممەد مستەفا و وشە کە لە پێشدا چۆن بووه.
 ئەوهی کە زۆر بە لامهوه گرینگە روالەتی شێعرەکان و ئەوهی کە خۆتەر
 لە کاتی خۆتندنەوه دا لێیان نەپرینگیتەوه و شێعرە کەیی خۆتندنەوهی لێ
 نەپسێ. سپاس بۆ ناوەندی قەژین لە مەریوان کە بێ سەمتەرخەمی
 دەرەکانیان خستینە بەردەست. دیسانیش سپاس بۆ بۆیایی خۆم
 ناراستەیی مامۆستا محەممەد مستەفا دەکەم بۆ هەموو ئەوانەی پێچانی
 نیوسەدهی زیاتری تەمەنی بۆ ساغکردنەوهی ئەم دیوانە.

زستانی ۹۷

هاوڕێتان: م. ناران